

Rabatter på omöjliga ställen – Våtbäddar

Version utan lånade bilder

4 december 2024

~~6 december 2023~~

Marianne

Lise-Lotte Björkmar

Innehåll

- Inledning
- Våtbädd
  - Vad?
  - Varför?
- Våtbäddar - Exempel
- Hur gör man?
  - Duken
  - Avlopp
  - Kanter
  - Bottenmaterial
- Mina våtbäddar
  - Surjord
  - Grus

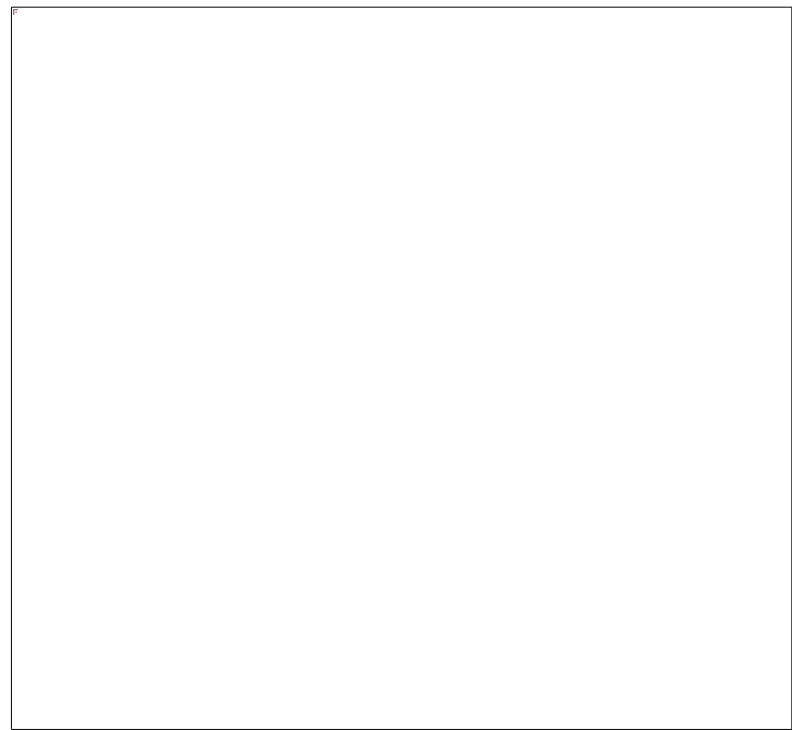
Vad är omöjliga ställen?

- **Nära träd eller buskar med stort rotsystem**
Rötterna invaderar snabbt ställen där man gödslar och vattnar
- **Där det är mager och eländig jord**
- **Där regnet inte kommer åt och det är mycket torrt**
Tex nära huset
- **Där jorden inte ”stämmer”**
Torrare eller fuktigare, lägre eller högre PH, mer eller mindre näring
- **I torr sluttning**

Mina inspiratörer 1

”I en liten plantskola i de sörmländska skogarna har Jutta och Lennart Öman uppfunnit en något annorlunda, men till synes väl fungerande, metod för att odla med minimal bevattning.

De kallar odlingsmetoden **blötbäddar**, i brist på bättre namn. För så rysligt blött är det nämligen inte, snarare väldränerat.”

Jutta och Lennart Öman

Foto: Nicole Pergament
Sörmlands museum

I Sverige har vi använt våtbäddar sedan 80-talet.

Mina inspiratörer 2

Christina Fryle i Trädgårdsamatören nr 1, 2019:

Vill man odla växter som behöver mycket mer vatten än himlen förser oss med, eller på ett ställe där det är mycket konkurrens om vattnet, till exempel under större träd, kan det vara en god idé att anlägga en våtbädd.

Pia Myrberg i Huddinge:

Jag odlar med blötbäddar på en mycket torr sandås.

Peter Knutsson, Oxelösund, Trädgårdsamatörerna:

Varför har jag då så kallade ömanska blötbäddar? Den främsta orsaken är att jag kommer ifrån en massa vattning. Dessutom är det nog det bästa skyddet mot träd och buskar med aggressiva rötter.

Våtbädd – Kärt barn . . .

- Andra namn är
  - blötbädd
  - vattenbädd
  - odlingsbassäng
  - regnbädd
  - vattensäng
- I engelskspråkig litteratur används ofta ”wicking bed” (wick = veke)

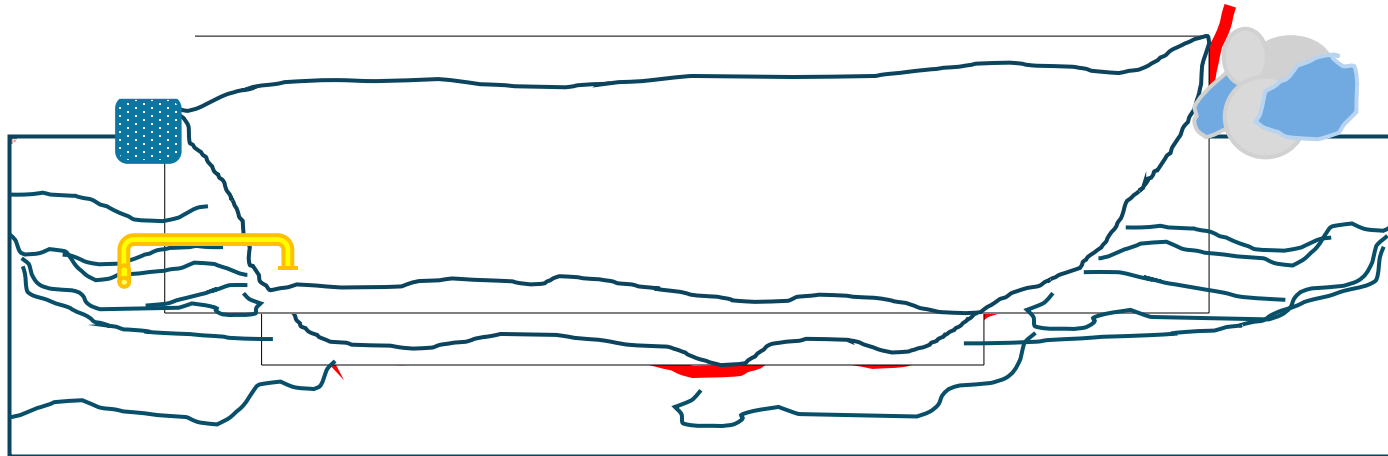
Vad är en våtbädd?

Tjock, väderbeständig duk, tex dammduk

Bräddavlopp

Stenar, stockar, torvblock för att stötta kanterna

Lämplig odlingsjord

Fördelar

- **Avgränsning mot omvärlden**

- Man slipper konkurrens från omgivande växters rötter
- Man kan ändra förhållanden lokalt, tex odla en ros i en ekbacke
- Näring läcker inte ut (eller in)
- Behåller vatten lokalt vid regn eller bevattning

- **Vattenmagasin undertill ger en yta som oftast är torr**

- Minskar avdunstning
- Ger tillgång till vatten, men inte blött som i sump, myr eller träsk
- Minskar mängden fröogräs
- Minskar problemen med sniglar och svamp

**Man sparar
mycket vatten!**

Nackdelar

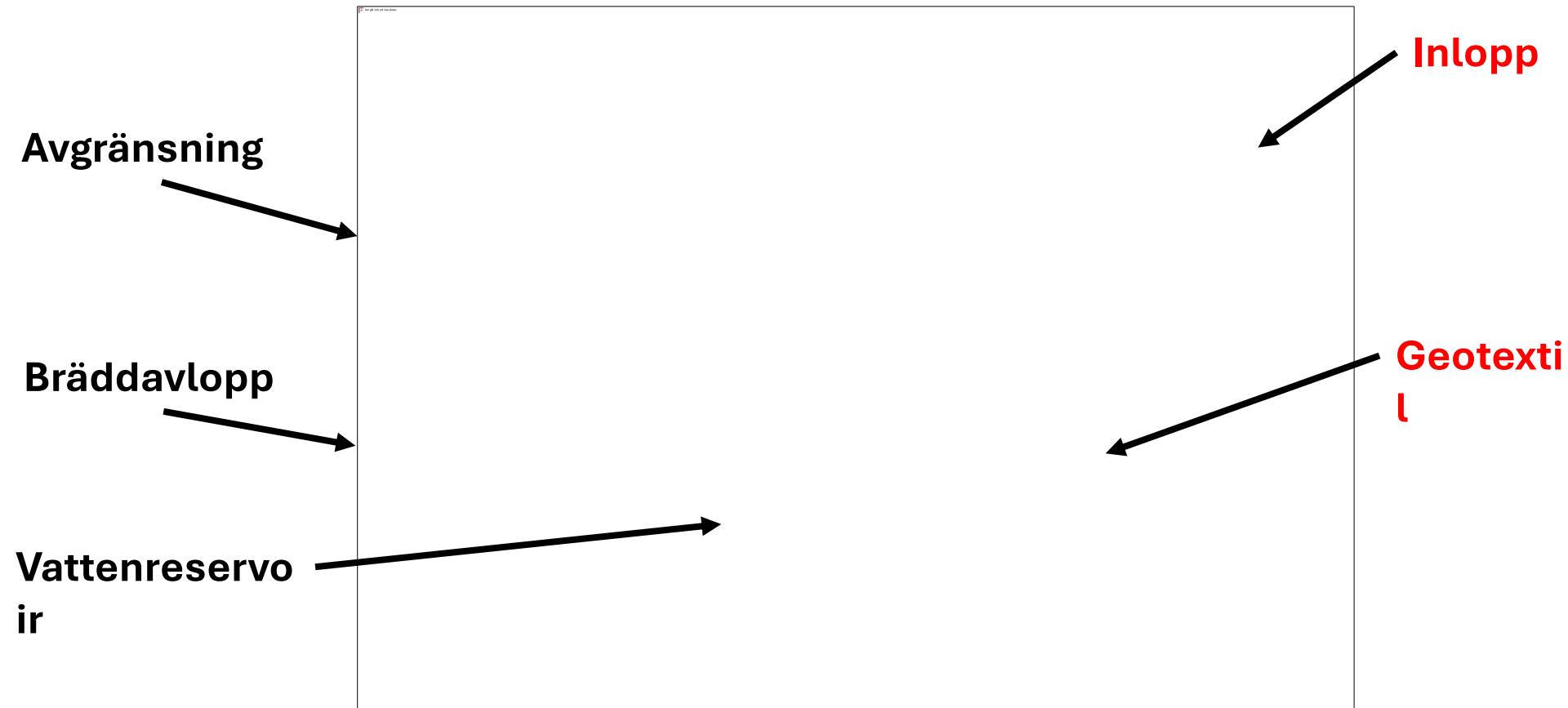
- Kräver en del grävande, men mindre om våtbädden läggs över mark
- Kräver en del materiel
- Stora plantor eller växter med djupa rötter passar inte
- Man måste vara försiktig med växtstöd, marschallhållare, regnmätare och annat vasst som man sticker ner.

Och vissa skribenter talar om risker för

- Saltanrikning –det stämmer inte i Sverige
- Rötter från träd och buskar växer in snabbt och utarmar odlingen

Konstruktion av wicking beds

Skapas oftast i ett kärl stående på marken.

Våtbädd på svenska

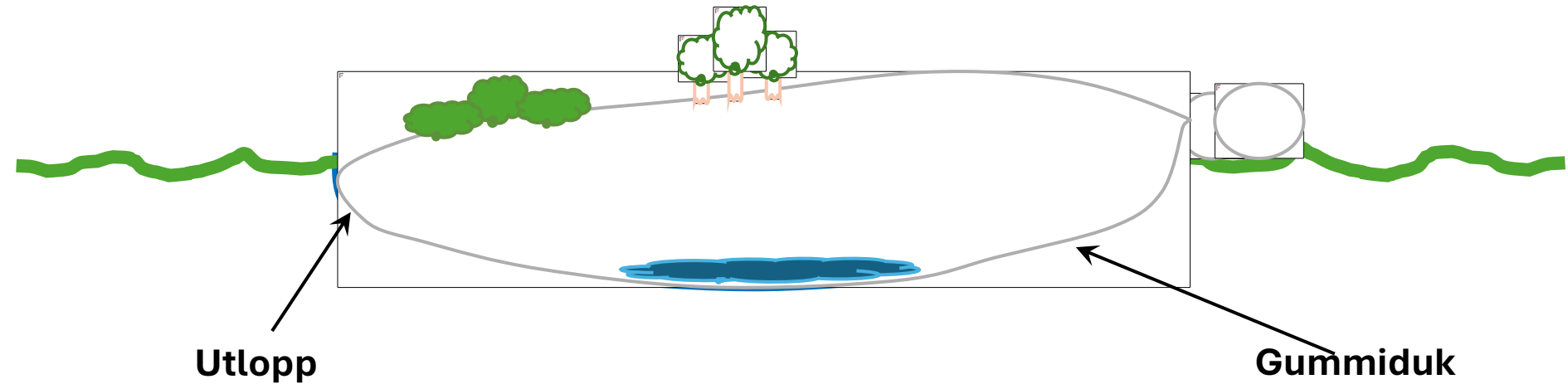
Avgränsning

Bräddavlopp

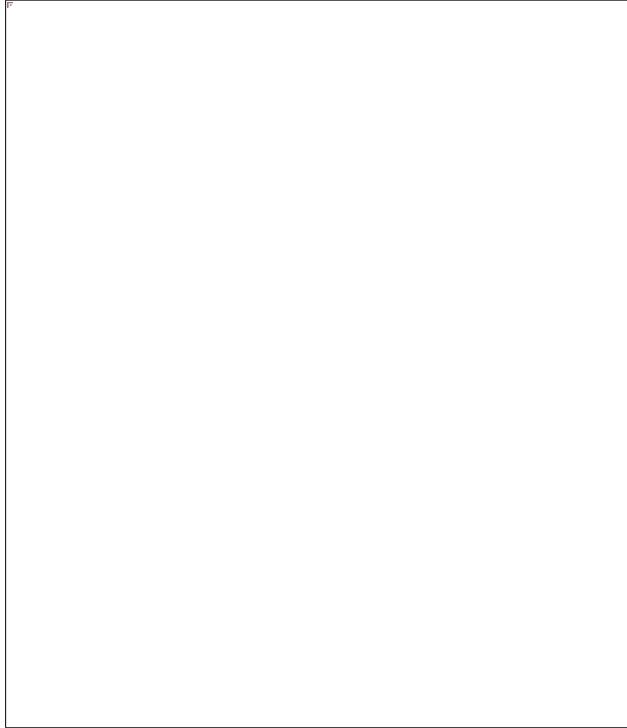
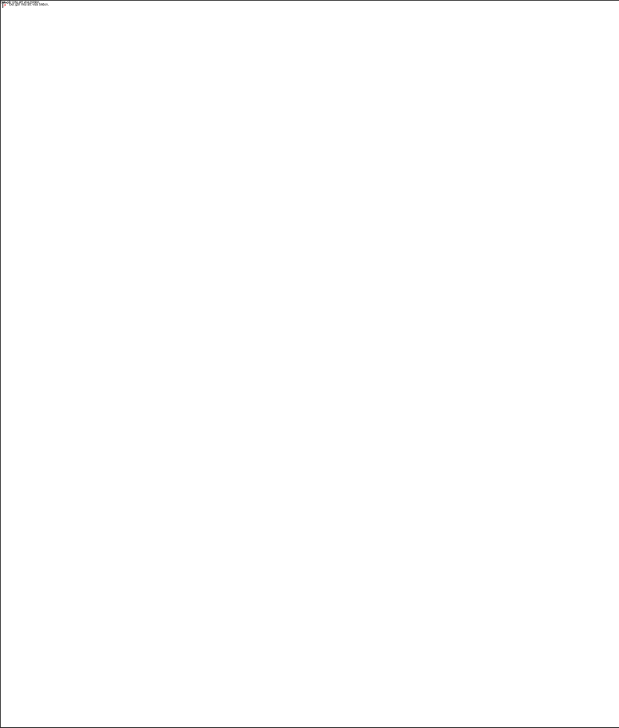
Vattenreservoir

Inlopp

Geotextil

- Syns inte
- Nedgrävd i marken
- Inget inlopp
- Ingen avgränsande geotextil mellan vatten och jord

**Fungerar även i
sluttning**

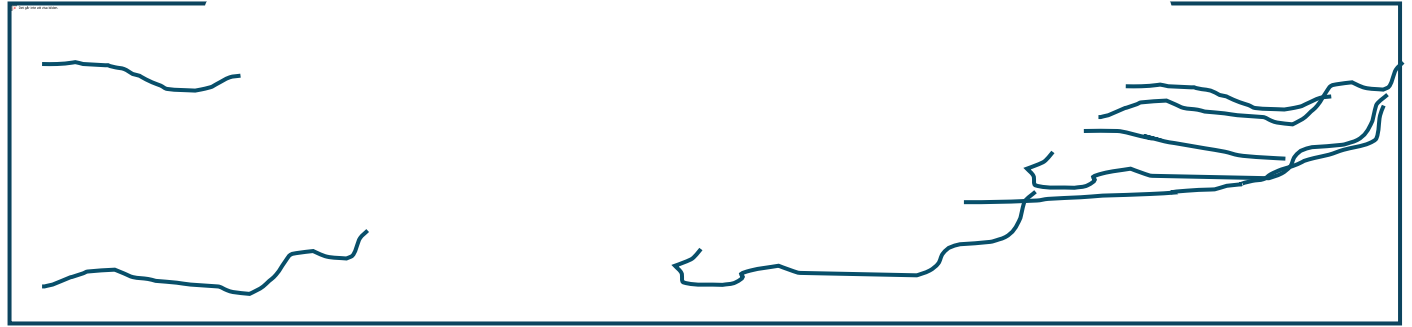
**Vattenmagasinet
måste vara
vågrätt**

**Ett nedvikt hörn
på duken är
bräddavlopp**

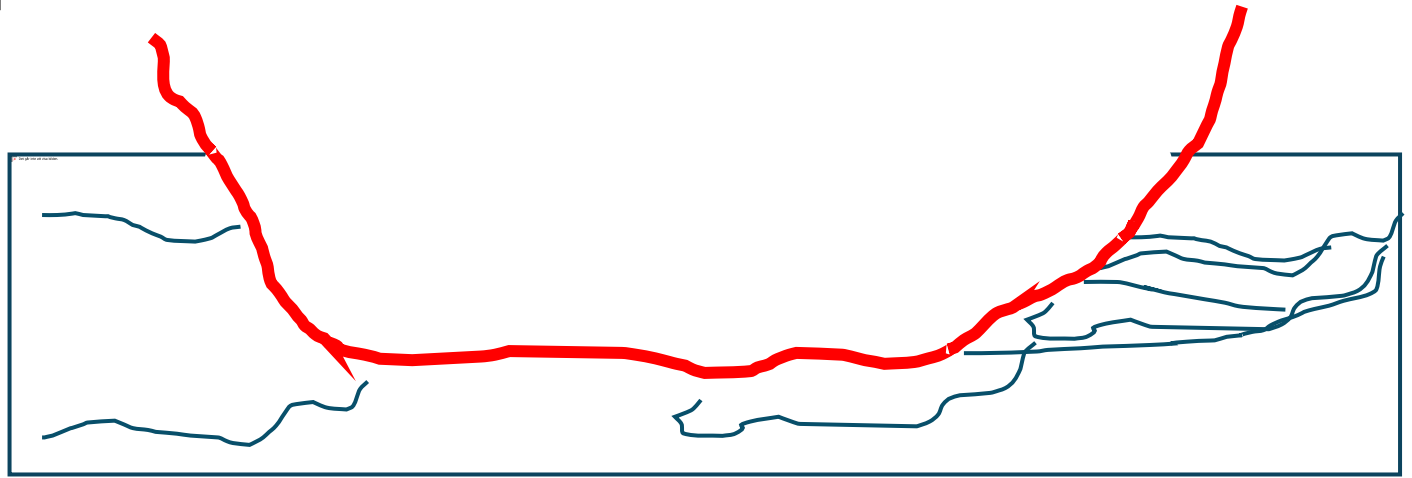
**Alpinparti
i Hällans
visnings-
trädgård**

Gropen

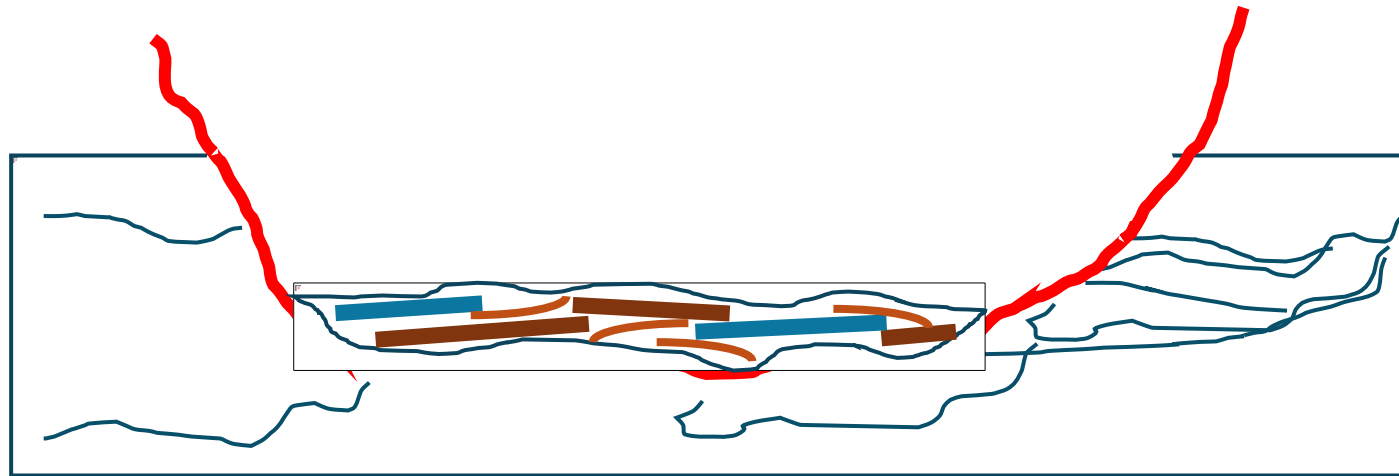
- **Botten måste vara plan**
  - Även om den ligger i en backe
  - Även om den slutliga jordytan sluttar
- **Djupet av planteringsjorden påverkar ditt växtval**
  - Man kan gräva djupt (2-3 dm) och/eller bygga uppåt (1-2 dm)
- **Den avskiljande duken måste skyddas**
  - Alla vassa stenar och spetsiga rötter måste bort
  - Under duken kan man lägga gamla mattor eller filter

Duken

- Den yttre avgränsningen ska vara
    - väderbeständig, tex tåla köld och ljus
    - tålig mot nötning, stick etc
    - tät, inga rötter ska komma igenom
  - Den ska helst inte ha skarvar
  - Den ska vara stor så att kanterna kan sticka upp
Man kan använda • Dammduk, gummi eller plast • Tjock presenning	Men inte • Markduk

Bottenlagret = Vattenmagasinet

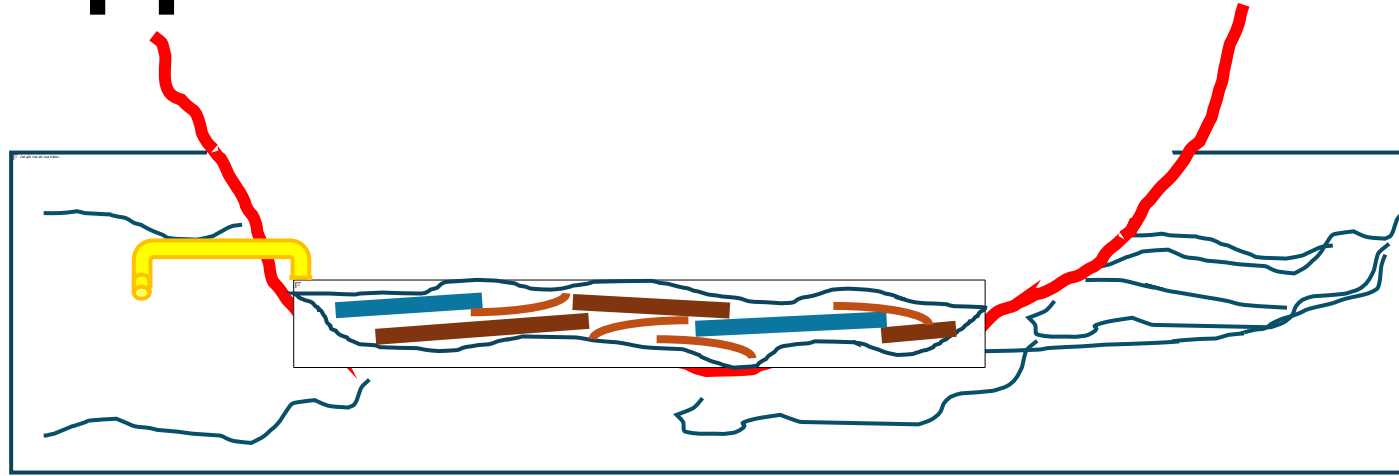
Material som inte bryts ned snabbt
och som inte hindrar vattnets
rörelser.

- Grovt grus
- Lecakulor
- Grenar,

Bräddavloppet

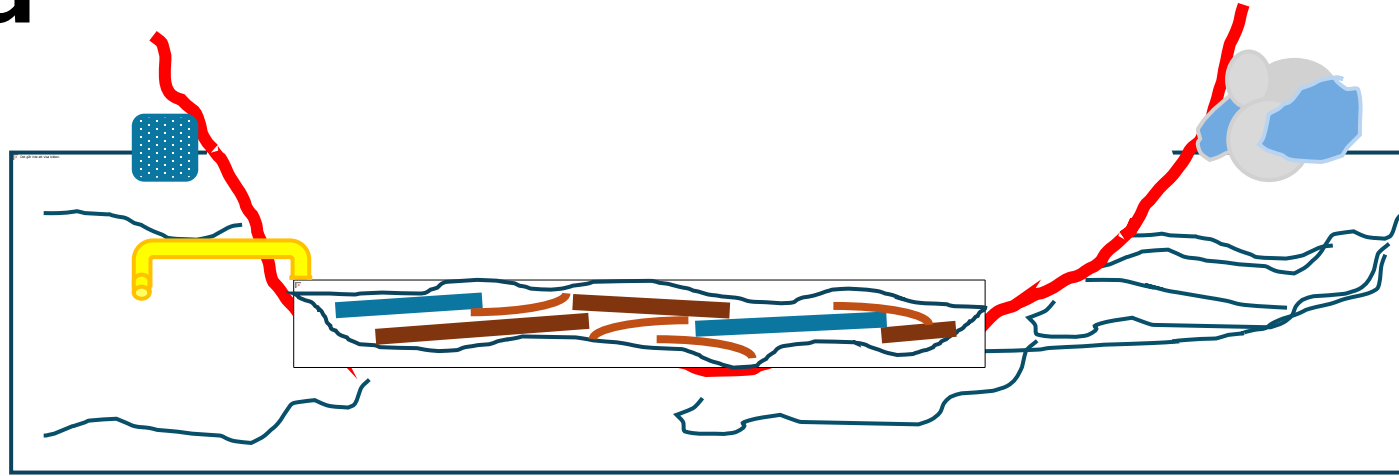
Ska släppa ut överflödigt vatten

Ska stänga ute rötter - inte lätt

Enklast är att vika ner duken

Ordna så att man lätt kan inspektera

Kanterna

- Jorden ska inte rinna ut
- Rötter ska inte komma in
- Duken ska helst inte synas

Man kan använda

- Plankor
- Stenar
- Stockar
- Torvblock
- Marktegel

Rötter kan
”klättra”. Man
måste vara ytterst
noggrann!

Kanterna

- Stötta
- Dölj

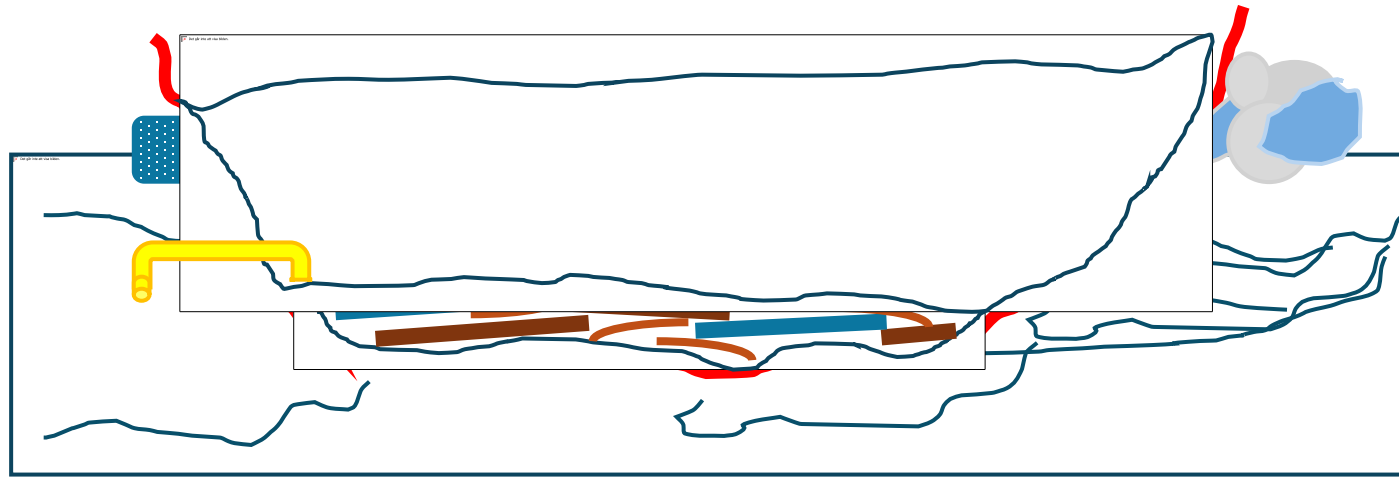
Kanterna

- Mjukt formade torvblock
- Duken går utanför torvblocken och avslutas i ett dike av grov sand.

Bernt Nilsson i Halmstad
Rhododendronsällskapet

Jorden

Vad ska du plantera?

Det avgör vad du fyller med.

**Dock bör det vara ett poröst,
välldränerat material som kan**

**transportera vatten.
Man kan tex använda**

- Kompost
- Torv
- Grus
- Kogödsel
-

**Om man vill minska
avdunstningen ännu
mer kan man täcka
jorden med barkmull,
gräsklipp eller**

Riksförbundet och Gunnel Carlsson

- **Nära den stora björken och häcken**
- **Rötter hade trängt in**
- **Gräs hade invaderat torvblocken**

Bort med det gamla

*** Flytta alla
växter**

*** Lyft undan
torvblocken**

*** Ta bort all
jord**

Nästan allt borta

**Bort med
den gamla
presenninge
n**

**Dags att
planera**

- lutning
- bräddavloppet
- påfyllning av vatten
- kanter

Ny duk på plats

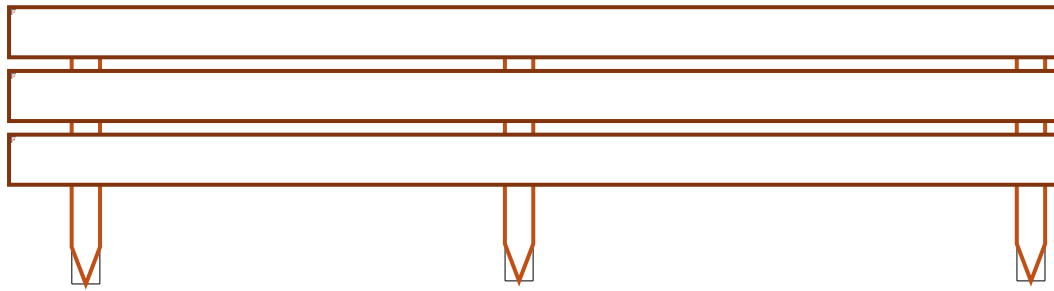
**Under duken
ligger gamla
trasmattor som
skydd**

Gummi, EPDM

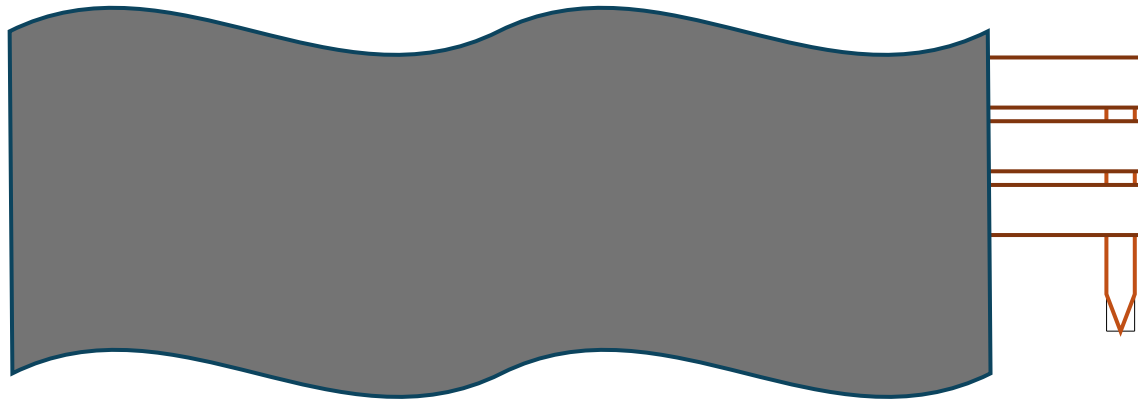
1 mm

Från Vattenliv

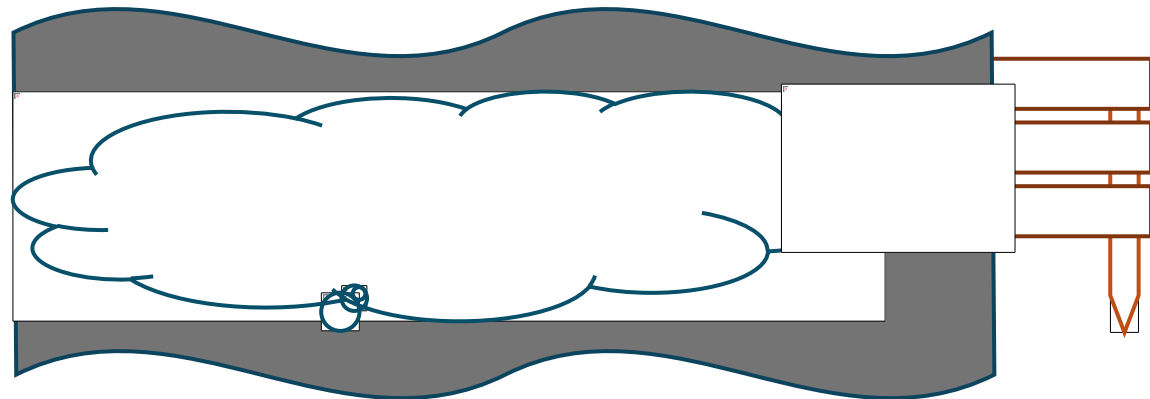
Stöd för dukens kanter

**Tryckimpregner
at virke som
stöd**

**Fynd från naturen
för att dölja**

Dags att fylla gropen

Stockar och grova grenar i botten – som hügelsbädd

Trädgårdsskräp

Färdig kompost och torv

Gropen är fylld

**Jorden sluttar svagt
framåt**

Lite högre än övrigt

**Några plantor på platån
Dags för torvblock**

Marktegel som kant

- Torvblocken sticker upp 15 cm och håller jorden på plats
- Gummiduken är långt utdragen
- Även robotgräs-klipparens kabel ligger under teglet
- Teglet ligger på ”bredden” för en bred kant

Gummiduken dold – både bak och fram

Bräddavlopp och inspektionsrö r

Långt från alla trädrötter

Vid lägsta punkten

Dolda av stenar

Brädd- avlopp

**När det regnar
mycket måste
vattnet ledas bort
utan att rötter kan
krypa in.**

**Gummiduken har ett
litet ”dike”.**

**En avlång sten
döljer
gummiduken
vid
bräddavloppe
t**

Inspektionsrör

För att enkelt kunna kontrollera vattennivån finns ett rör att kika ner i.

Här ser man lätt när det behövs vatten.

Röret står nästan ända ner mot gummiduken.

**Vår
2024**

Midsomma

r

2024

Varje höst lägger jag
på löv

Lite kompost och
gödsel strös ut på
våren

Kanterna kollas
vartannat år

Och jag vattnar
ytterst sällan!

Trott plantering blir vatbadd - 2015

Förvuxna barrväxter! Risigt och skräpigt! Otroligt mycket

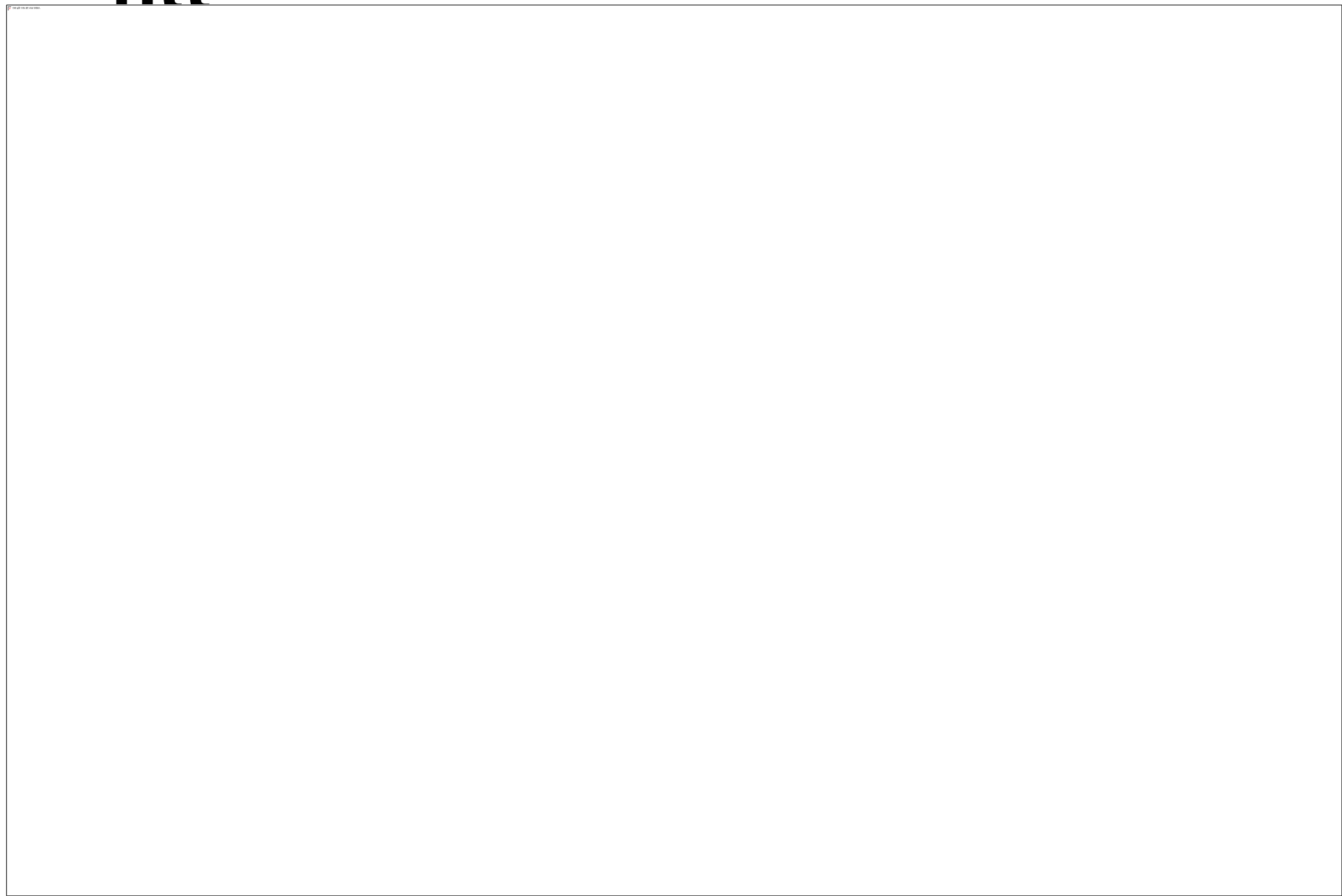
Höst - Utgrävt!

© 2014

Björkens tjocka rot fick vara kvar!

Gummlauken skyddas med filt

**Ok att
skarva!**

Ijockt lager med lecakulor i botten

Äntligen grusleverans

25/4-2017

Rörgravsgrus 0 - 8

**Björken blev av med
några grenar för att
skopan skulle komma
fram**

Dags att fixa kanterna!

**Bräddavlopp
ut mot
grusplanen,
långt från
björken**

**Gummiduke
n nedvikt**

**Några stenar
att kliva på**

Peter Korn-inspirerat

All jord tvättas bort noga från nya plantor

November 2024

Löven blåses bort Kanterna
inspekteras

Sammanfattning

- Med en våtbädd kan du odla på omöjliga ställen
  - Fel fuktnivå, tex pga rötter, takutsprång, sluttning
  - Fel PH eller näring
- Du sparar mycket vatten!

En våtbädd ska

- Hålla vatten inne, men inte för mycket
- Hålla oönskade rötter ute

Du bygger en våtbädd med

- En grop
- En avskiljare, tex gummiduk
- Ett bräddavlopp

Läs mer!

- [Våtbädd | Odlarglädjens plantskola \(odlargladjen.se\)](http://odlargladjen.se)
- [Våtbädd - en rabatt för fuktiga tider - Riksförbundet Svensk Trädgård \(svensktradgard.se\)](http://svensktradgard.se)
- [Odlingsråd för rhododendron - SRS - Svenska Rhododendronsällskapet](http://srs.se)
- [Vattensäng, ett självklart val för konnässörerna | Rabarber \(rabarbertradgard.se\)](http://rabarbertradgard.se)
- www.margareta.rodensjo.se/html/projekt2.html

Dessa bilder finns på vår hemsida